

din operele scriitorilor ruși¹ și, în general, despre contactul lui cu literatura rusă, deoarece referirile sale directe în această privință, deși interesante, sînt, totodată, minime. Faptul este explicabil dacă avem în vedere formația sa, pregătirea, preocupările și posibilitățile de informare de care dispunea, evident reduse. La toate acestea trebuie să adăugăm, de asemenea, atmosfera politică și culturală nu întotdeauna favorabilă unui larg schimb de valori între cele două culturi.

Cunoștințele sale, deși destul de reduse, despre literatura rusă, au avut totuși un ecou în publicistica și creația sa literară. Cele mai multe referiri ale lui Eminescu la cultura rusă și în genere la realitățile rusești le întîlnim în articolele politice² și literare din perioada activității de ziarist. De altfel, principala sursă de informare care i-a furnizat poetului date despre Rusia a fost presa și agențiile telegrafice de presă. La nevoie mai apela și la cărți de istorie, literatură și sociologie, scrise de autori ruși și străini. Printre acestea găsim citată și comentată într-un articol politic cartea istoricului și ideologului panslavismului și slavofilismului rus, N. I. Danilevski, *Rusia și Europa*, apărută în 1870 și consultată de poet într-o versiune germană³. Piesa lui Gogol *Revizorul* a cunoscut-o sigur în textul tălmăcit și reprezentat la Teatrul Național ieșean în 1876.

Luînd în considerație posibilitățile de informare ale poetului, referirile sale cu privire la Rusia trebuie deci apreciate și în funcție de natura surselor, care puteau oferi date obiective, dar și eronate asupra evenimentelor politice din imperiul vecin, lucru adesea neglijat de cercetători. Unele erori și confuzii din articolele sale își au explicația tocmai în aceste surse.

Încercînd să descifrăm reflecțiile personale ale poetului, în general reamintim, nu putem trece cu vederea faptul că, pînă și în anii de mare tensiune politică întreținută de cercurile oficiale din ambele țări și reflectată de presa vremii, gazetarul Eminescu recomanda ca „atitudinea statului român față de Rusia trebuie să fie rezervată, plină de respect, dar demnă și hotărîtă... voim să întreținem relații de bună vecinătate cu rușii” (Timpul, 30.IV.1878)⁴.

¹ Despre Gogol scrie un articol, dovedind cunoașterea operei acestuia. Problema lecturilor din opera lui Pușkin, Lermontov, Antioh Cantemir, Turgheniev, Dostoievski etc. — la care se referă adesea critica — din lipsă de date doveditoare e controversată și de aceea rămîne numai posibilă, și nu certă. Se pare că lecturile din Pușkin și Lermontov sînt cele mai plauzibile: poemul *Țigani*, tradus de Donici și Negruzzi se afla în biblioteca lui Aron Pumnul; în același număr în care debutează poetul în 1886, revista „Familia” de la Oradea publică traducerea romanului *Fata căpitanului*; putea cunoaște opera poetului rus și indirect, prin scrierile unor autori influențați de Pușkin: C. Stamati, Al. Donici, C. Negruzzi, B. P. Hasdeu. Eminescu putea citi *Bela. Istoria circasiană din Lermontov*, apărută în „Timpul”, nr. 1—19 din 1—25 ianuarie 1877.

În perioada în care Eminescu a admis conducerea ziarului „Fântâna Blanduziei” «cu condiția să „revizuiască manuscrisele”, „să le aprobe”, „îndrepte”, „respingă”» (cf. L. G. H. Nicoleanu, *Eminescu și „Fântâna Blanduziei”*, în FB., seria II-a, 1 oct. 1889) apare aici — deci fusese citită de el — *Krotkaia* de F. Dostoievski (F. B. nr. 1—3, 7—9, 13—19, din 3 decembrie 1888 și pînă la 27 ianuarie 1889) și o notă biografică despre autorul rus, ambele publicate fără semnătură. Autorul traducerii e posibil să fie tot Dionisie Miron.

² Articolele de politică externă ale lui Eminescu, în care se fac referiri la Rusia nu intră în preocupările lucrării de față, limitată la domeniul literar.

³ Probabil tot în versiunea germană îl consultase și pe Bakunin.

⁴ M. Eminescu, *Opera politică*, vol. I, ed. I. Crețu, Buc., 1941, p. 308.